

CĂRȚI NOI

ALEXANDRU ȘAFRAN – gânditor peren emblematic

Maurice-Ruben Hayoun, filosof, exeget și istoric este cunoscut cititorilor noștri prin două cărți de referință traduse la noi de Editura Hasefer (*Maimonide sau celălalt Moise* și *O istorie intelectuală a iudaismului*). A tradus de asemenea autori evrei importanți precum Leo Baeck, Hermann Cohen, Eliya Delmedigo, Grätz, Simon-Raphael Hirsch, Georg M. Langer, Theodor Lessing, Solomon Maimon, Gershom Scholem și Franz Rosenzweig. Acum a publicat la Armand Colin (2005) o suită de eseuri sub titlul *Écoute Israël, écoute France*, carte subintitulată „Să știm să conservăm moștenirea noastră comună...”.

Sumarul cărții ne stărnește deja apetența: *Evreii și Europa* (o privire specifică, o contribuție incontestabilă, gândirea evreiască în Europa,

spectrul trecutului, iudaism și creștinism); *Evreii din Franța* (o istorie îndelungată, interogații contemporane); *În fața Islamului; Israel în furtună; O gândire evreiască pentru vremurile noastre*. Să punctăm în spațiul acesta restrâns câteva repere, cu promisiunea de a reveni mai pe larg asupra subiectului. Ce anume demonstrează autorul cărții cu competența și strălucirea binecunoscute? Faptul că dincolo de persecuții, expulzări și masacre, timp de două milenii evrei și-au dat întreaga măsură de înțelepciune și ingeniozitate pe solul european, în pofida condițiilor eminamente defavorabile. Cu toate acestea rămâne un fapt de netăgăduit: umanismul, Reforma și Renașterea, epoca Luminilor nu au reușit să împiedice sau măcar să frâneze expansiunea barbariei pe solul ei. Cum să înțelegi această eclipsă a culturii, care nu se poate compara, în viziunea autorului, decât cu eclipsa lui Dumnezeu însuși? Trebuie oare să ne resemnăm, după Șoah, cu un divorț definitiv între Europa și evrei? Sau să ajutăm Europa să-și refacă sufletul și demnitatea batjocorite? Gânditorul pledează evident pentru o Europă spirituală, aceea a catedralelor și universităților iar nu pentru aceea a obscurantismului și persecuțiilor. Autorul condamnă efectele negative ale colonialismului care a condus, între altele, la acel europocentrism ce subestima celelalte culturi, îndeosebi spiritualitatea islamică, dimensiune pe care acum trebuie să o regăndească.

Schițând liniile de forță ale iudaismului francez, Hayoun face un excurs plin de învățăminte, presărat de succese și de eșecuri. Acum, la începutul celui de-al treilea mileniu, acesta trebuie să răspundă la provocările epocii și a unei societăți într-o profundă mutație, pe fondul unei „globalizări galopante”. Ne-a atras atenția capitolul: *O gândire evreiască pentru vremurile noastre*, unde am întâlnit caracterizări memorabile ale unor personalități evreiești accentuate, precum Levinas, Al. Șafran, Leo Baeck, Benny Levy, André Caquest. Un capitol care ilustrează măsura în care iudaismul, într-o permanentă interogație asupra lui însuși, continuă să alimenteze reflecția marilor gânditori și poate sluji drept sprijin pentru a face față sfidărilor lumii contemporane. Ne-am oprit, în mod firesc, la figura carismatică a lui Alexandru Șafran, Marele Rabin și savant erudit

caracterizat drept „Ultimul mare gânditor evreu al vremurilor noastre”. Hayoun ne dă și câteva repere importante pentru cunoașterea operei marelui nostru contemporan. Astfel ideea de elecție este prezentată sub forma *alterității absolute*. Aici alteritatea nu implică nici cea mai neînsemnată conotație de superioritate și de privilegiu, ci reprezintă doar o îndatorire suplimentară, cea a *responsabilității*. Mai mult. Aici pedagogia iudaică se întâlnește, după opinia mea, cu sora ei, pedagogia creștină, atunci când cere poporului evreu, eliberat după multe jertfe, de sub jugul egiptean, să nu îl urască pe egiptean, instrument al purificării divine și să nu se bucure de prăbușirea sa. Sejurul nostru egiptean este, în viziunea lui Al. Șafran, paradigma tuturor exilurilor, un laborator din care va răsări o altă umanitate.

Exilul este văzut ca o „voalare a lui Dumnezeu” (*hester panim*), învecinată cu sintagma „eclipsa divinității”, ceea ce îl obligă pe om să pornească în căutarea lui Dumnezeu, singura cale de a reveni chiar la... el însuși, *teșuva*, idee centrală, care înseamnă, în același timp, întoarcere la Sion. Sensul major al exilului: purificare și răspândire a monoteismului în lume. Timpul iudaic paradigmatic este *șabatul* (celelalte zile sunt pur și simplu numerotate!), zi care cuprinde *promisiunea mesianică* (o avanpremieră), în ea, așa cum se exprimă Franz Rosenzweig, creația și mântuirea se întâlnesc.

Marele Rabin Al. Șafran evocă cu precădere importanța Cabalei, pledând pentru o continuitate a curentului esoteric, în funcție de epocă, dar păstrându-și fundamental unitatea. Cabala dezvoltă nucleul dinamic al Torei orale, optând pentru un alt tip de inteligibilitate decât aceea rațională, solicitând și alte facultăți decât cele cognitive. Recurgerea la parabole, la metafore se dovedește fecundă și înlătură incriminarea în concept (iată o maximă fundamentală: „Dumnezeu cere inima!”), lăsând loc dezbaterii creative. (Este uimitor cum Șafran a reușit să îmbine intelectul cel mai exigent cu afectivitatea plină de căldură și generozitatea umană). Și nu în ultimul rând, Maurice-Ruben Hayoun ne atrage atenția asupra unor pagini penetrante din opera Marelui Rabin referitoare la anonimul căutat de către unii autori mistici despuși de orgoliu, redactori ai Talmudului, care nu și-au lăsat numele posterității.

Împotriva istoricismului, Șafran alege metoda sintetică, ceea ce nu îl împiedică să satisfacă oricare pretenție critică, având totodată o viziune de ansamblu, fără să-i scape însă detaliul semnificativ și toate conexiunile posibile (trimerite referențiale la cărțile noastre sacre, dar și filosofice, sunt impresionante, în unele cărți ocupând chiar jumătate din spațiu).

Măiestria stilistică, cunoașterea profundă permit un echilibru fericit și rar între toate componentele iudaismului. Faptul că evrei români ca Moses Gaster ori Alexandru Șafran (și alți câțiva) au pornit în lume cucerind-o nu ne lasă indiferenți și ne obligă să le studiem opera și să le urmărim exemplul... Noblesse oblige!

ȚICU GOLDSTEIN

Un numeros public a ținut să răspundă invitației de a lua parte, joi, 20 octombrie, la botezul de librărie pentru cartea lui Ștefan Iures, provocator intitulată: *Vecia Abreviată*. Oficiul de „naș” l-a îndeplinit însuși directorul Editurii „Hasefer”, Al. Singer, sub a cărui oblăduire s-a produs ieșirea în lume a recentei tipărituri. Șirul alocațiilor de întâmpinare a fost deschis de consilierul cultural al F.C.E.R., José Blum.

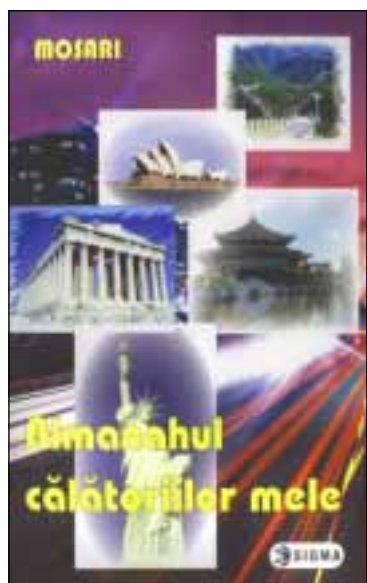
Situări pe coordonatele actualității literare au schițat tânărul critic Paul Cernat și un literat din aceeași generație cu autorul, prozatorul HORIA ARAMĂ. Inserăm câteva din considerațiile celui din urmă:

„Înainte de toate, de ce *vecie*? Pentru că pana scriitorului și-a căutat inspirația în epoci extrem de diverse, de la începuturile istoriei până acum un veac. De ce *abreviată*? Pentru că istoria, ca și *vecia*, nu are capăt: *vecia* în durată, istoria în momente orbitoare și în detalii rămase în umbră. În vreme ce cartea, orice carte, presupune un spațiu limitat și obligă la o alegere. Nuvelele acestui volum ne poartă prin spațiu și timp - Siria lui Assurbanipal reconstituită din cuneiformele unei tăblițe în biblioteca din Ninive; aztecii lui Montezuma în ajunul cuceririi imperiului lor de către spanioli; reabilitarea «eretice» Ioana d'Arc după un sfert de veac de la arderea ei pe rug; Abraham Lincoln surprins în toiul încleștării pentru reunificarea

**Ipostaze istorice,
ipoteze dramatice,
ispitiri literare**

Statelor Unite eliberate de sclavagism; Theodor Herzl, exact un veac mai târziu, prezidând la Basel, în 1903, pentru ultima oară un congres sionist, cel mai furtunos dintre toate. Am amintit doar cinci narațiuni din zece. Toate sunt astfel alcătuite încât, ca deseori în literatura de inspirație istorică, în centrul de interes să apară un ilustru personaj: monarh, profet modern, legiuitor, șef de oști, înainte-mergător pentru înfăptuirii cruciale ce au marcat epopeea existenței omenirii. Însă lumina care cade asupra lor nu este impersonală, ci aparține unui personaj secundar, apropiat al regelui, al căpeteniei, prieten sau dușman, care contempla - ba cu înțelegere și dragoste, ba cu invidie și ură - soarele în declin sau încă la apogeu. Rezultă un dublu portret deloc flatant, care nu-i nici din față, nici din profil, este portretul interior atât al marelui personaj, cât și al prietenului, supusului, inamicului, căruia nimeni, până la Ștefan Iures al nostru, nu cred că i-a scormonit prin suflet. Iar această perspectivă vine să umanizeze protagonistul istoric și să scoată din umbră martorul secundar, prezență activă ori pasivă, izbutind împreună să dezvăluie culoarea unei epoci, să evoce avatarurile unui neam, să individualizeze momentul ales prin ideile, morala și moravurile timpului, ambianța ca decor distinct al eternului uman.

Traversarea epocilor, așa cum ne-o propune Ștefan Iures, lasă în conștiința cititorului nu doar parfumul unor vremi revoluate și fiorul dramelor asumate, dar mai cu seamă înțelegerea faptului că omul, de-a lungul zbuciumatei istorii, nu a fost ideal niciodată și niciodată hidos pur și simplu, ci mereu semnificativ pentru privirea noastră cercetătoare. Datorită înzestrărilor scriitorului, intuirea acestui adevăr însoțește delicia pe care-l simțim cu toții, citind o carte bună”.

Reîntâlnire cu savuroasele povestiri ale scriitorului israelian de limbă română G. Mosari la sediul Uniunii Scriitorilor, când a fost lansată noua sa carte, „Almanahul călătorilor mele” (Editura Sigma, București, 2005).

Evenimentul literar a fost onorat de av. Iulian Sorin, scriitorii Ileana Cudalb, Tania Lovinescu, Toma George Maiorescu, Ștefan Iures ș.a., de lideri ai A.C.P.R.I.: Veronica Bărlădeanu, Ileana Ghenciulescu ș.a.

Tineretea spirituală, forța de convingere a literaturii-fapt de viață, umorul de bună calitate, râsul care nu rănește, arta miniaturii, reportajul artistic, căldura sufletului și finețea observației au fost doar câteva dintre trăsăturile ce definesc cartea, remarcate de vorbitorii care au recomandat-o: Renata Roșu, redactor șef al Editurii Sigma, criticul literar Răzvan Voncu, director general al revistei „Cronica română”, Boris Singer, director al Editurii Sigma, Irina Airinei Vasile, realizator de emisiuni la Radio România Cultural.

Ascultându-l pe autor mulțumind antevorbitorilor

**Oază
de liniștită
bucurie**

și schițând cuprinsul actualului volum, încerci sentimentul că ai în față o pagină din scrierile sale, pentru că G. Mosari face parte dintre scriitorii care vorbesc așa după cum scriu: fără prețiozități, fără ostentație, fără artificii oratorice. Este cuceritor prin același firesc, prin același umor tandru existent în declinurile sale de scriitor pasionat al călătoriilor-obiect de reflecție. Descoperi în acest literat modern, lucid, sensibil, surprinzând „spectacolul lumii” cu sentimentul profund al prețurii clipei, un umanist în sensul clasic al cuvântului, bucuros să contemple frumusețile imperisabile ale naturii și ale artei, căruia „nimic din ce este omenesc nu-i este străin”. „Almanahul călătorilor” sale este o carte de învățătură, în care eseul, memorialistica, detaliul-laser, „prins”, uneori, în piunezele ironiei și autoironiei, înrudit cu fabula, alteori, atins de aripa liricului, oferă cititorului autentice oaze de liniștită bucurie într-o contemporaneitate atât de frământată. (I.D.)

Avem în față patru cărți de poezie ale Feliciei Mohr, pe care, cunoscând-o ca om de talent și energie vitală admirabile, o gratulăm cu toată simpatia. Prima, mai mult un caiet editat prin efort propriu, este datată 1991 și este dedicată mamei, cu titlul, evident, *Energii*. „Sunt o parte a întregului, a ființei și morții / a timpului / o parte a pieirii solare”, ne comunică poeta, care își încheie prima „aventură lirică” spunând: „Adeseori n-am regretat / că m-am născut pe lume”. După patru ani, în 1995, la Ed. Destine, a apărut un volum de 60 de pagini, *Energii autobiografice*, cu un „Cuvânt înainte” semnat de prof. univ. dr. doc. Emilia Șt. Milicescu, care pune în lumină generozitatea și dăruirea autoarei.

Născută în 1930, la București, Felicia Mohr a cunoscut anii prigoanei (1940-1944), dar și satisfacțiile muncii de reporter și crainic la Radio, în anii postbelici, ale colaborării la publicații culturale („Luceafărul” ș.a.), la Tv. De la ecouri culturale, transpuse pe harfa inimii, Felicia Mohr (Bandel, după numele de acasă) traversează un registru liric spre experiența iubirii, vieții de familie. Expresia ei găsește culori în peisajul natural, ca și în citadin. Este o ființă implicată în frământarea „cetății”, în dialog cu fiecare „muritor” pe care îl cunoaște din vedere ori în intimitate. Suntem cu toții muritori, știm ce este logosul și suferința, comunicăm, iar poezii știu să exprime cel mai bine durerea și bucuria trecerii

Destinul liric al FELICIEI MOHR

bocetului topit în melos / Mi-au dat putere de îndurare / Ana lui Manole, Miorița / șofaru, hora, paparuda / care cheamă apele / și seacă lacrima / Așa am reinvățat să respir iară”.

Ultimul volum, *O jumătate de secol împreună* - după cel intitulat *Între pământ și cosmos* (București, 2000) - l-a publicat în 2003 (ambele sunt recomandate cu căldură de Vera Călin, stabilită de mulți ani în S.U.A.). Cartea este o lamentație melodică (amintindu-ne de Maria Bănuș din ultimele poeme publicate), o reconstituire a unei vieți „în doi”, din 1948 până în ceasul despărțirii de George Emanuel Mohr, soțul Feliciei. Cea care îi reface universul supus unor grele încercări este fiica, Ananda, dar fără poezie, ca și fără dragoste, nimic nu e, decât vorbe. Iar cuvintele Feliciei Mohr se leagănă, se leagă, horesc și caută, străjuite de mari umbre ale creatorilor de muzică și artă, în fața cărora autoarea se închină și pe care nu-i uită o clipă.

Invităm pe iubitorii de poezie să se apropie de cărțile, de poezia unui om care știe să sufere și să se bucure în același timp, sfidând timpul.

BORIS MARIAN

